

BİBLİYOGRAFYA :

Mes'ûdî, *Mürüccü'z-zeheb* (Abdülhamîd), IV, 290; Sem'ânî, *el-Ensâb*, X, 351; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, VIII, 21-22, 31-53; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 192-194; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, I, 124-130, 149-170; İbn Haldûn, *el-İber*, IV, 31-37; Makrîzî, *el-Hıta*, I, 349-351; II, 10-12; a.mlf., *Kitâbü'l-Muğaffa'le-kebir* (nşr. Muhammed el-Ya'lâvî), Beyrut 1407/1987, s. 25-35, 89-90; a.mlf., *İttî'azü'l-hunefâ* (nşr. Hugo Bunz), Leipzig 1909, s. 31-41; İdrîs İmâdüddin, *Uyûn-ü'l-aḥbâr ve fûnûn-ü'l-âşâr (es-Seb'u'l-hâmis)* (nşr. Mustafa Gâlib), Beyrut 1975, s. 44-88, 95-122, 187; Brockelmann, *İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi* (trc. Neşet Çağatay), Ankara 1954, I, 147; Mustafa Gâlib, *Târîhu'd-da'veti'l-İsmâ'iliyye*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Endelûs), s. 158-162; Bell, *el-Fıraku'l-İslâmiyye*, s. 157-162; Hasan İbrâhîm Hasan, *Târîhu'd-devletü'l-Fâtîmiyye*, Kahire 1981, s. 46-56; Muhammed et-Tâlibî, *ed-Devletü'l-Ağlebiyye* (trc. Müncî es-Sayyâdî), Beyrut 1985, s. 635-645, 656-673, 682-743; M. Th. Houtsma, "Ebû Abdullah", *IA*, IV, 8-9; S. M. Stern, "Abû Allah al-Shîrî", *EI*² (İng.), I, 103-104.

MUSTAFA ÖZ

EBÜ ABDURRAHMAN es-SÜLEMÎ

(أبو عبد الرحمن السلمي)

Ebû Abdurrahmân Abdullâh
b. Habîb b. Rubeyyia es-Sülemî
(ö. 73/692 [?])

Kıraat âlimi, tâbiî.

Hz. Peygamber'in vefatından önce doğduğu bilinmektedir. Babası sahâbî olup kendisi Kûfeli tâbiilerin ikinci tabakasında yer alır.

Kur'ân-ı Kerîm'in tamamını Hz. Osman'dan dinlemiş, Kur'an'la ilgili sorularının devam etmesi sebebiyle Hz. Osman'ın ona, "Sen benim halkın işleriyle meşgul olmamı engelliyorsun, Zeyd b. Sâbit'e git" dediği için Zeyd'den ders almaya başlamış ve tam on üç yıl süre ile (veya on üç defa) Kur'an'ı ona arzetmiştir. Kur'an ve kıraat ilimlerinde ayrıca Hz. Ali, Übey b. Kâ'b, Abdullah b. Mes'ûd'dan faydalanmıştır. Zehebî, Şu'be b. Haccâc'dan nakledilen ve onun Hz. Osman ve İbn Mes'ûd'dan herhangi bir şey öğrenmediğini ifade eden rivayetin doğru olmadığını, Hz. Osman'dan naklettiği hadisin Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şâhih*'inde yer alması ve kıraate dair eserlerde kaydedilen bilgiler karşısında bu iddianın kabul görmediğini söylemiştir (*A'lamü'n-nübelâ*², IV, 269; *Târîhu'l-İslâm*, s. 558).

Hz. Osman'ın mushaf nüshalarını çoğalttırmasından sonra Kûfe'ye gönderilen nüshaya uygun olarak bu şehirde

Kur'an öğretimiyle görevlendirilen ilk âlim olduğu anlaşılan Ebû Abdurrahman (İbn Mücâhid, s. 68) Kûfe Mescidi'nde kırk yıl Kur'an dersleri vermiş, Hz. Peygamber'in, "Sizin en hayırlılarınız Kur'an'ı öğreten ve öğretenerinizdir" (Buhârî, "Fezâ'ilü'l-Ḳur'ân", 21) meâlindeki hadisini zikrederek kendisini çok uzun süre Kur'an öğretimine bağlayan gücün bu hadis olduğunu belirtmiştir. Oğluna Kur'an dersleri verdiği Amr b. Hureys'in gönderdiği hediyesi derhal geri çevirerek Allah'ın kitabını ücretle okutmadığını söylemiş, yine Kur'an öğrettiği için kendisine bir yay (veya at) hediye etmek isteyen birinin hediyesini reddettikten sonra, "Bunu keşke sana Kur'an öğretmeden önce hediye etseydin" demiştir. Bazı kaynaklarda belirtildiğine göre (meselâ bk. İbnü'l-Cezerî, I, 413) camideki derslerine önce çarşı esnafından başladığına bakılırsa Hz. Hasan ve Hüseyin, kırâat-i seb'a imamlarından Âsım b. Behdele, Yahyâ b. Vessâb, Şa'bî, Atâ b. Sâib gibi önemli şahsiyetler yanında kendisinden binlerce kişi Kur'an ve kıraat ilimlerinde faydalanmış olmalıdır.

Ebû Abdurrahman es-Sülemî, Hz. Ömer ve Hz. Osman başta olmak üzere Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ûd, Ebû Müsâ el-Eş'arî ve Ebû Hüreyre gibi sahâbilerden hadis rivayet etmiş, bu rivayetlerin bir kısmı *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır. Kendisinden de İbrâhîm en-Nehâî, Saîd b. Cübeyr, Alkame b. Mersed, Atâ b. Sâib vb. meşhur tâbiiler rivayette bulunmuşlardır. İbn Sa'd, Nesâî, İbn Abdülber en-Nemerî ve Zehebî onu hadiste sika* olarak kabul etmişlerdir.

Sıffîn Savaşı'nda Hz. Ali'nin yanında yer aldığı (İbn Hacer, V, 184) ve hayatının sonlarına doğru gözlerini kaybettiği belirtilen Ebû Abdurrahman 73 (692) yılında Kûfe'de vefat etmiş olup bu tarih 70 (689), 72 (691), 74 (693) ve 85 (704) olarak da zikredilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Fezâ'ilü'l-Ḳur'ân", 21; a.mlf., *et-Târîhu'l-kebir*, V, 72-73; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 172-175; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, V, 37; İbn Mücâhid, *Kitâbü's-Seb'a* (nşr. Şevki Dayf), Kahire 1972, s. 68-69; Ebû Nuaym, *Hilye*, IV, 191-195; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IX, 430-431; Zehebî, *Ma'rifetü'l-kurrâ*², I, 52-53; a.mlf., *A'lamü'n-nübelâ*², IV, 267-272; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 61-80*, s. 556-558; Safedî, *Nektü'l-himyân* (nşr. Ahmed Zeki), Kahire 1329/1911, s. 178; Fâsî, *el-İkdu's-şemîn*, VIII, 66-67; İbnü'l-Cezerî, *Ğayetü'n-nihâye*, I, 413; İbn Hacer, *Tehtîbü't-Tehtîb*, V, 183-184.

MUHSİN DEMİRCİ

EBÜ ABS

(أبو عبيس)

Ebû Abs Abdurrahmân
b. Cebr b. Amr el-Ensârî
(ö. 34/654)

Sahâbî.

Evs kabilesinin Benî Hârise kolundandır. Milâdî 584 yılı civarında doğduğu tahmin edilmektedir. İslâmiyet'i kabülünden önce Abdüluzd olan adı Hz. Peygamber tarafından Abdurrahman olarak değiştirildi. Ünlü sahâbî Muhammed b. Mesleme'nin eniştesi olan Ebû Abs hicretten önce İslâmiyet'i kabul etti. Annesi Leylâ bint Râfi' ve hanımı Ümmü İsâ, Resûl-i Ekrem'e ilk biat eden hanımlardandır. Hz. Peygamber'le birlikte Bedir, Uhud, Hendek başta olmak üzere bütün gazvelere katıldı.

Okuma yazma bilenlerin çok az olduğu İslâm öncesi dönemin okur yazarlarından biri olan Ebû Abs'ın, başlangıçta İslâm kültürünün gelişip kökleşmesine büyük katkısı olmuştur. Hicretin sıkıntılı günlerinin devam ettiği sıralarda Mekke'li muhacirlere yardım elini uzattı. Hz. Peygamber onunla, Hz. Ömer'in kızı Hafsa'nın Resûl-i Ekrem'den önceki kocası Uhud şehidlerinden Huneys b. Kuzâfe arasında kardeşlik bağı (muâhât*) kurdu. Ebû Abs müslüman olduktan sonra yakın arkadaşı Ebû Bürde b. Niyâr ile birlikte, mensup oldukları Hâriseoğulları kabilesinin putlarını gizlice kırmayı iş edinmişlerdi. Öte yandan Bedir yenilgisini bir türlü hazmedemeyip şiirleri, tersirli konuşmaları ve servetiyle Arabistan halkını, özellikle de Mekkeliler'i Hz. Peygamber aleyhine kışkırtan yahudî şairi Kâ'b b. Eşref'in öldürülmesine memur edilen heyetin içinde Ebû Abs da yer aldı.

Hz. Ömer ve Osman devirlerinde vergi tahsilatlığı görevinde bulunan Ebû Abs, Hz. Osman'ın hilâfetinin sonlarında hastalandı ve yetmiş yaşlarında vefat etti. Bedir ashâbına karşı son derece saygılı davranan halife hastalığında onun ziyaretine gitmiş, vefatında cenaze namazını bizzat kendisi kıldırılmıştır. Ebû Abs Cennetü'l-Bakî'a defnedildi.

Ebû Abs Hz. Peygamber'den sadece bir hadis rivayet etmiştir. Muhammed, Mahmûd, Ubeydullah, Zeyd ve Humeyd adlı çocukları yoluyla soyunun Medine ve Bağdat'ta devam ettiği söylenir.